

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO „DĖL NACIONALINĖS DARBOTVARKĖS NARKOTIKŲ, TABAKO IR ALKOHOLIO KONTROLĖS, VARTOJIMO PREVENCIJOS IR ŽALOS MAŽINIMO KLAUSIMAIS IKI 2035 METŲ ĮGYVENDINIMO 2024–2026 METŲ PLANO PATVIRTINIMO“ PROJEKTO DERINIMO PAŽYMA

Eil. Nr.	Institucijos pavadinimas, rašto data ir numeris	Pastabos ir pasiūlymai	Žyma apie pastabas ir pasiūlymus, į kuriuos nebuvo atsižvelgta arba atsižvelgta iš dalies
1.	Generalinės prokuratūros 2024-02-14 raštas Nr. 17.2-601	Siūlytina 4.1. uždavinį „Kovoti su narkotikų rinkose veikiančiomis didele riziką keliančiomis organizuotomis nusikalstamomis grupėmis, žlugdyti nusikalstamo verslo modelius, ypač tuos, kuriais padedama bendradarbiauti įvairioms organizuotoms nusikalstamoms grupėms, ir spręsti sąsajų su kitomis grėsmėmis saugumui klausimą“ papildyti priemone – „Peržiūrėti esamą baudžiamąją ir bausmių vykdymo politiką, taikomą tokių organizuotų grupių vadovams ir nariams, siekiant sugriežtinti bausmes už labai didelių kiekių narkotinių ir psichotropinių medžiagų platinimą bei sugriežtinti laisvės atėmimo bausmės atlikimo sąlygas ir galimybes išeiti į laisvę anksčiau laiko“.	Atsižvelgta iš dalies. Teisingumo ministerija pasiūlė alternatyvią Generalinės prokuratūros siūlomai papildomos priemonės formuluotę „Įvertinti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso nuostatų, susijusių su organizuoto nusikalstamumo vykdomu narkotinių ir psichotropinių medžiagų platinimu, pagrįstumą ir proporcingumą“, sutikus su Generalinės prokuratūros siekiu veiksmingiau kovoti su narkotikų rinkose veikiančiomis didele riziką keliančiomis organizuotomis nusikalstamomis grupėmis bei su Generalinės prokuratūros nurodytu siūlymu peržiūrėti esamą baudžiamąją politiką, taikomą organizuotų grupių vadovams ir nariams, siekiant peržiūrėti bausmių, taikomų tokių grupių nariams už narkotinių ir psichotropinių medžiagų platinimą, proporcingumą ir pagrįstumą. Kita vertus, sistemiškai įvertinus BK specialiosios dalies pavojingiausių nusikalstamų veikų sankcijas, Generalinės prokuratūros siūlymas griežtinti bausmes už labai didelių kiekių narkotinių ir psichotropinių medžiagų platinimą diskutuotinas dėl savo suderinamumo su baudžiamajame įstatyme įtvirtinta nusikalstamų veikų tarpusavio pavojingumo hierarchija. Pažymėtina, kad neteisėtas disponavimas labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu (BK 260 straipsnio 3 dalis) jau šiuo metu yra priskiriamas labai sunkių nusikaltimų kategorijai bei baudžiamas laisvės atėmimu nuo dešimties iki penkiolikos metų ir yra vienas visame baudžiamajame įstatyme pavojingiausiu ir griežčiausiai baudžiamu nusikaltimu. Įvertintus BK 260 straipsnio 3 dalies sankciją, teigtina, kad neteisėtas disponavimas labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu savo pavojingumu ir baudžiamumu pranoksta netgi tokius labai sunkius nusikaltimus kaip nužudymą (BK 129 straipsnio 1 dalis), kvalifikuotą prekybą žmonėmis, įskaitant vaikais (BK 147, 157 straipsniai), teroro aktą (BK 250 straipsnio 1–3 dalys), kvalifikuotą orlaivio užgrobimą (BK 251 straipsnio 1–4 dalys), tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žalojimą, kankinimą ar kitokį nežmonišką elgesį su jais (BK 103 straipsnis), civilių trėmimą (BK 102 straipsnis), priverstinį dingimą (BK 100 ¹ straipsnis), civilių ar karo belaisvių prievartinį panaudojimą prieš ginkluotosiose pajėgose (BK 105 straipsnis) ir kt. Aptariamu aspektu taip pat pažymėtina, kad, koreguojant veikų baudžiamumą, turi būti griežtai laikomasi proporcingumo principo reikalavimų, taip pat siekiama baudžiamųjų sankcijų tarpusavio darnos baudžiamajame įstatyme. Būtent proporcingumo reikalavimas yra laikomas <i>ultima ratio</i> principo konstituciniu pagrindu, kurio svarba, kuriant baudžiamuosius įstatymus, ne kartą akcentuota tiek Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, tiek Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje. Neatsižvelgta į siūlymą svarstyti ir bausmių vykdymo politikos griežtinimo organizuotų grupių vadovams ir jų nariams galimybes, kadangi toks griežtinimas laisvės atėmimo bausmės vykdymą reguliuojančiuose teisės aktuose iš esmės jau yra įgyvendintas. Pastebėtina, kad už labai didelio kiekio narkotinių ir psichotropinių medžiagų platinimą nustatytos ypač griežtos sankcijos (t. y. ilgos trukmės laisvės atėmimo bausmės), o už veikimą organizuotose grupėse (baudžiamąją atsakomybę sunkinanti aplinkybė) jų nariams faktiškai skiriamų laisvės atėmimo bausmių trukmė paprastai artėja prie

		<p>maksimalių baudžiamajame įstatyme nustatytų konkrečių sankcijų ribų; už nurodytų nusikalstamų veikų padarymą nuteistiems asmenims paskirtų laisvės atėmimo bausmių trukmė paprastai visada viršija 10 metų. Atsižvelgiant į tai, nurodyti asmenys skiriami atlikti bausmę uždaro tipo bausmės atlikimo vietose (Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau – BVK) 33 straipsnis), t. y. šią bausmę atlieka pačiomis griežčiausiomis bausmės atlikimo sąlygomis. Be to, šiems asmenims apribotos galimybės taikyti automatinį lygtinį paleidimą (BVK 82 straipsnio 3 dalis). Lygtinio paleidimo pritaikymo galimybė minėtai asmenų kategorijai numatyta tik pagal BVK 82 straipsnio 1 dalies 3 punktą, kuriame nustatyta, kad nuteistieji, kuriems paskirta bausmė viršija dešimt metų, bet neviršija dvidešimt penkerių metų laisvės atėmimo, turi būti atlikę ženkliai didesnę minimalią laisvės atėmimo bausmės dalį – net du trečdalius (palyginimui, trumpesnes bausmes atliekantiems nuteistiesiems galimybė taikyti lygtinį paleidimą atsiranda atlikus tik vieną trečdalį arba pusę paskirtos laisvės atėmimo bausmės (BVK 82 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktai). Be to, tai dar nereiškia, kad ir atlikus minimalią laisvės atėmimo bausmės dalį nuteistasis bus lygtinai paleistas, nes jis turi atitikti dar ir materialiuosius lygtinio paleidimo kriterijus, kurie susiję su jo nusikalstamo elgesio rizika ir pažanga ją mažinant. Paminėtos nuostatos taikomos nuo 2020 m. liepos 1 d. ir per jų taikymo laikotarpį nėra identifikuota objektyvių duomenų, atskleidžiančių esmines šių nuostatų praktinio veikimo problemas ar trūkumus, arba kitas reikšmingas neigiamas pasekmes. Kartu pastebėtina, kad siūlymo dėl bausmės atlikimo sąlygų griežtinimo autoriai taip pat nepateikia jokių duomenų, aiškiai pagrindžiančių esamo teisinio reguliavimo probleminius aspektus.</p> <p>Paminėtina ir tai, kad pagal laisvės atėmimo bausmių taikymo praktiką, kurią pirmiausia apibūdina įkalintų asmenų skaičius, tenkantis 100 tūkst. šalies gyventojų, Lietuva vis dar ženkliai išsiskiria iš teisinės-kultūrinės Europos erdvės. Pastebėtina, kad 2024 m. sausio 1 d. Lietuvoje buvo įkalintas 4551 asmuo, t. y. Lietuvoje 100 tūkst. gyventojų teko 158 įkalintieji, kai kitose Europos Sąjungos valstybėse 100 tūkst. gyventojų – 116 įkalintųjų. Todėl papildomas laisvės atėmimo bausmių ilginimas ir jų taikymo bei vykdymo sąlygų griežtinimas Lietuvoje neabejotinai tik dar labiau padidintų nuteistųjų, esančių bausmės atlikimo vietose, skaičių, o tai būtų nesuderinama su Lietuvos Respublikos Vyriausybės siekiu – mažinti įkalintų asmenų skaičių.</p> <p>Kartu atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad papildomas bausmės atlikimo sąlygų griežtinimas atskiroms nuteistųjų grupėms, o ypač toms, kurioms ir taip yra taikomos ilgos trukmės laisvės atėmimo bausmės, būtų nesuderinamas ir su Europos Tarybos Ministrų Komiteto, Jungtinių Tautų pateiktomis rekomendacijomis, kurios valstybės nares skatina plėsti alternatyvių įkalinimui bausmių taikymą, trumpinti laisvės atėmimo bausmės plačiau taikant lygtinį ar kitokį išankstinį paleidimą iš bausmės atlikimo vietų, plėtoti laisvės atėmimo bausmės vykdymą atviro tipo bausmės atlikimo vietose, o laisvės atėmimo bausmės vykdymo metu sutelkti dėmesį į nuteistųjų keliamų rizikų valdymą ir veiksmingą nuteistųjų resocializaciją, bet ne į papildomą jų atskirties (izoliacijos) nuo visuomenės didinimą.</p>
--	--	--